

(i) Printed Pages : 7

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	3	2	4
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	4
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 4th Semester

1048

HISTORY (In all Mediums)

Paper–History of the Punjab (1469-1849 A.D.)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :- (1) Attempt **five** questions in all. Question No. I is compulsory.

(2) Attempt **one** question from each of units I to IV.

(3) For private candidates who have not been assessed earlier for internal assessment, the marks secured by them in theory paper will proportionately be increased to maximum marks of the paper in lieu of internal assessment.

(4) An outline map of Pre-Partition Punjab is attached.

I. Answer any **nine** of the following in about **25-30** words each :

(i) Name the second Guru of Sikhs. What was his earlier name ?

(ii) Baoli of Goindwal.

(iii) Bibi Bhani.

(iv) Who started Masand system and by whom was it developed ?

(v) Mian Mir.

(vi) Who was Sheikh Ahmed Sirhindi ?

- (vii) Importance of Akal Takht.
- (viii) Who wrote Zafarnama and to whom ?
- (ix) What do you know about Misl ?
- (x) Jassa Singh Ahluwalia.
- (xi) What do you mean by Kankut ?
- (xii) Who was Dhian Singh Dogra ?
- (xiii) Maharaja Dalip Singh.
- (xiv) Who was called 'Tunda Lat' by Sikhs ?
- (xv) Treaty of Bhairawal.

9×2=18

UNIT-I

- II. Describe the main teachings of Guru Nanak. What were his views about Position of Women ? 18
- III. Write a detailed note on the compilation of Adi Granth. 18

UNIT-II

- IV. Write a detailed note on the establishment of independent rule by Banda Bahadur. 18
- V. Examine the role of Gurmata and Dal Khalsa in the 18th Century polity. 18

UNIT-III

- VI. What do you know about Civil and Provincial administration under Maharaja Ranjit Singh ? 18
- VII. Describe the social structure in the early 19th Century Punjab. 18

UNIT-IV

VIII. Discuss the political developments in Punjab during 1839-1849.

18

IX. On the outline map of Pre Partition Punjab show the following places and write explanatory note on any **four** :

Amritsar, Goindwal, Anandpur Sahib, Chamkaur Sahib, Ropar, Sirhind, Paonta Sahib, Tarn Taran, Lahore, Multan. 10,8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) कुल पांच प्रश्न करो। प्रश्न संख्या I अनिवार्य है।

(2) यूनिट I से IV प्रत्येक में से एक प्रश्न करो।

(3) निजी उम्मीदवार जो पहले आंतरिक मूल्यांकन के लिए निर्धारित नहीं हुए, उनके द्वारा लिखित परीक्षा में हासिल किए अंकों के अनुपात के अनुसार आंतरिक मूल्यांकन के रूप में बढ़ोतरी की जाएगी।

(4) पंजाब के विभाजन से पहले का एक रेखा-मानचित्र संलग्न किया गया है।

I. निम्नलिखित में से किन्हीं नौ प्रश्नों का उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर **25-30** शब्दों में दें :

(i) सिखों के दूसरे गुरु का नाम बताइए। उनका पहला नाम क्या था ?

(ii) गोइंदवाल की बाओली।

(iii) बीबी बानी।

(iv) मसंद सिस्टम किसने शुरू किया और किसके द्वारा इसे विकसित किया गया ?

- (v) मया मार।
- (vi) शेख अहमद सिरहिदी कौन था ?
- (vii) अकाल तख्त का महत्व।
- (viii) जफरनामा किसने और किसको लिखा था ?
- (ix) म्मिस्त के बारे में आप क्या जानते हो ?
- (x) जस्सा सिंह अहलूवालिया।
- (xi) कनकूत से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (xii) ध्यान सिंह डोगरा कौन था ?
- (xiii) महाराजा दलीप सिंह।
- (xiv) सिख 'टुंडा लाट' किसे कहते हैं ?
- (xv) भैरोंवाल की संधि।

9×2=18

यूनिट-I

- II. गुरु नानक की मुख्य शिक्षाओं का वर्णन करें। महिलाओं की स्थिति के बारे में उनके क्या विचार थे ? 18
- III. आदि ग्रंथ के संकलन पर एक विस्तृत नोट लिखें। 18

यूनिट-II

- IV. बंदा बहादुर द्वारा स्वतंत्र नियम की स्थापना पर एक विस्तृत नोट लिखें। 18
- V. 18वीं सदी की राजनीति में गुरुमता और दल खालसा की भूमिका का परीक्षण करो। 18

यूनिट-III.

- VI. महाराजा रणजीत सिंह के अधीन नागरिक और प्रांतीय प्रशासन के बारे में आप क्या जानते हैं ? 18
- VII. 19वीं सदी के आरंभिक समय के दौरान पंजाब की सामाजिक बनावट का वर्णन करो। 18

IX. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿਭਾਜਨ ਰੇਖਾ-ਮਾਨਚਿਤਰ ਮੇਂ ਨੀਚੇ ਲਿਖੇ ਸਥਾਨਾਂ ਕੋ ਦਸਾਇਆ
ਤਥਾ ਕਿਨ੍ਹੀ ਚਾਰ ਪਰ ਵਿਸਤਾਰਪੂਰਵਕ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ :

ਅਸ੍ਰਤਸਰ, ਗੋਝੰਦਵਾਲ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਰੋਪੜ, ਸਰਹਿੰਦ,
ਪੈਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਤਰਨਤਾਰਨ, ਲਾਹੌਰ, ਮੁਲਤਾਨ।

10,8

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

Note :- (1) ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ I ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

(2) ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

(3) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ
ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ
ਵਿੱਚ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ
ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(4) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਰੇਖਾ-ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ।

I. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਉ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ
25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :

(i) ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ ?

(ii) ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੀ ਬਾਉਲੀ।

(iii) ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ।

- (iv) ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਕਿਸਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤਾ ?
- (v) ਮੀਆਂ ਮੀਰ।
- (vi) ਸੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹਿੰਦੀ ਕੌਣ ਸੀ ?
- (vii) ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
- (viii) 'ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ' ਕਿਸਨੇ ਤੇ ਕਿਸਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ?
- (ix) ਮਿਸਲ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
- (x) ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ।
- (xi) 'ਕਨਕੂਤ' ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?
- (xii) ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾ ਕੌਣ ਸੀ ?
- (xiii) ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ।
- (xiv) ਸਿੱਖ 'ਟੁੰਡਾ ਲਾਟ' ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ?
- (xv) ਭੈਰੋਵਾਲ ਦੀ ਸੰਧੀ।

9×2=18

ਯੂਨਿਟ-I

- II. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਨਾਰੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਸਨ ? 18
- III. ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

- IV. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਪਤ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 18
- V. 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

- VI. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸ਼ਾਸਨ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ
ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 18
- VII. 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਬਣਤਰ ਦਾ ਵਰਨਣ
ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

- VIII. 1839-1849 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ
ਵਿਚਾਰੋ। 18
- IX. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਰੇਖਾ-ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ
ਦਰਸਾਓ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਉੱਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ :
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਰੋਪੜ, ਸਰਹਿੰਦ,
ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਤਰਨਤਾਰਨ, ਲਾਹੌਰ, ਮੁਲਤਾਨ। 10,8